

НЕМАТЕРІАЛЬНІ АКТИВИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ РЕСУРС СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

*Михайлова Л.І., доктор економічних наук, професор;
Киричок О.В., науковий співробітник
Сумський національний аграрний університет*

Безальтернативна інтеграція України у світовий економічний простір, з одного боку, та низький науково-технічний рівень забезпечення аграрного виробництва, знос матеріальних та дефіцит фінансових ресурсів - з іншого, практично не залишають надій вітчизняним виробникам вистояти у жорсткій конкурентній боротьбі. Нематеріальні активи є, напевно, єдиним активом, який може мобілізувати в досить короткий термін наявні переваги сільськогосподарських підприємств для завоювання стабільного положення на українському ринку в боротьбі з конкуруючими підприємствами. Зазначимо, що під нематеріальними активами ми розуміємо немонетарні активи, що є цінностями для підприємства, а також різноманітні права на види власності, володіння якими забезпечує підприємству певну користь та отримання доходу.

Незважаючи на те, що проблема управління нематеріальними активами є відносно новою, вона все ж знаходиться в полі зору як українських, так і зарубіжних вчених, серед яких: М.С. Абрютіна, В.З. Бурчевський, Е. Брукінг, П. Друкер, Р. Каплан, О.Г. Мендрула, К.В. Измайлова, М.Я. Коробова, Г.В. Савицька, Т. Стюарт, О.Г. Осипова, М.Г. Чумаченко та інші.

Втім для практиків аграрного бізнесу питання володіння нематеріальними активами загострилося саме відповідно до інтенсифікації процесів реалізації інтеграційних прагнень України, зокрема, на шляху здобуття нею членства в СОТ. Проте і до сьогодні в балансах більшості сільськогосподарських підприємств нематеріальні активи, як правило, взагалі відсутні, або їх частка є дуже малою (2-5 %). Зазначимо, що в сільськогосподарських підприємствах Сумської області вартість нематеріальних активів склала в 2004 р. 128,0 тис. грн., проте уже в 2009 р. зросла до 1874,1 тис. грн., тобто, збільшилась за п'ять років в 14,6 раз. Таке збільшення відбулося переважним чином за рахунок оформлення прав на оренду земельних ділянок деякими підприємствами. У той час як в сільськогосподарських підприємствах економічно розвинених країн їхня величина значно перевищує вартість матеріальних активів (40-90%).

Дослідження показують, що суть проблеми полягає не в тому, що наші підприємства не використовують нематеріальні активи, у більшості випадків вони є, просто вони не повністю враховані, не оцінені й не використовуються в обороті. Безумовно, у кожному товарі, який виробляється на підприємстві, закладені результати інтелектуальної діяльності конкретних працівників. Це оригінальні, незалежно від ступеня новизни, технічні, технологічні, комерційні або організаційні рішення, в результаті яких у продукції з'явилися необхідні споживчі якості. І, безумовно, майже всі сільськогосподарські підприємства для аналітичних розрахунків використовують різноманітні комп'ютерні програми, за допомогою яких вони полегшують собі роботу та скорочують час на отримання певних результатів.

Враховуючи це, ми можемо стверджувати, що за рахунок нарощування нематеріальних активів сільськогосподарські підприємства зможуть отримати важливі конкурентні переваги у вигляді:

- підвищення вартості підприємства;
- покращення його інвестиційної привабливості;
- підвищення ефективності використання усіх матеріальних активів;
- підвищення своєї платоспроможності та отримання кредиту під заставу нематеріальних активів.

Разом з тим, наявність нематеріальних активів само по собі не забезпечує ефекту, вони можуть приносити дохід лише в тому випадку, якщо вони спрямовані на інтенсифікацію використання інших видів ресурсів, а також якщо вони правильно оцінені. Слід вказати, що до сьогодні питання комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності та її оцінки ще не зовсім впорядковані та невнормовані. Наступною проблематичною, дискусійною проблемою або такою, що потребує подальшого дослідження, є неврегульованість питання розподілу нематеріальних активів за умови призупинення діяльності підприємств – господарських товариств.

Таким чином, в умовах, коли нематеріальні активи уже використовуються всіма суб'єктами міжнародних економічних відносин, інтеграція України у світогосподарські зв'язки змушує національних виробників залучати до виробничого процесу комерціалізовані результати інтелектуальної праці. За теперішніх ринкових умов сільськогосподарські підприємства під час здійснення будь-якої економічної діяльності не можуть ігнорувати таким важливим чинником ефективності як володіння нематеріальними активами.